

REFİK ENGİN'İN KIZILDELI GEZİ NOTLARI

TRAVEL NOTES OF KIZILDELI OF REFİK ENGİN

Derleyen: Refik ENGİN
Düzenleyen: Arş. Gör. Ülker ŞEN*

ÖZET

Trakya ve Balkanlar'da yatır, tekke ve türbeler hakkında çalışmalar yapan Refik Engin 2004 yılında buralara yaptığı gezi sonrasında tespit ettiği durum ve uygulamalarla ilgili notlar almıştır. Bu yazıda Engin'in Balkanlarda yaşayan Kızıldeli Ocağı'na gezisi sırasında edindiği bilgiler, izlenimler ve gözlemlere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kızıldeli, Alevilik, Bektaşilik, Refik Engin

ABSTRACT

Refik Engin, who did research on entombed saints, dervish lodges and shrines, took notes about the situation and practices he ascertained from 2004 to now via his journeys to Thrace and the Balkans. In this article, his information, impacts and observations about Kızıldeli Association in the Balkans were given place.

Key Words: Kızıldeli, Alevism, Bektashim, Refik Engin

Giriş

Seyit Ali Sultan, Hacı Bektaş Veli'nin Suluca Karahöyük'teki dergâhında aşçı postunda oturan ve aşçılık hizmetlerini yürüten bir mürşittir. Bir sabah görevinin başına geç gelir. Ocağı yakıp kazanı ateşe koyar. Bu sırada Hacı Bektaş Veli'nin dergâha geldiğini görür. Fakat aş henüz pişmemiştir. Seyit Ali Sultan hemen ayaklarını kazanın altındaki ateşe sokar ve aş hemen kaynamaya başlar. Bu durumu gören Hacı Bektaş Veli "Bir postta iki aslan oturmaz." der ve Seyit Ali Sultan'ı şimdiki Rumeli olan Yunanistan'ın Dimetoka kentine atar. Seyit Ali Sultan emir olunan yere gider.¹

Bugün Dimetoka'da Aşağı Tekke ve Yukarı Tekke diye iki makam vardır. Seyit Ali Sultanın türbesi Yukarı Tekke'de olup bakımlı ve ziyarete açıktır. Söylentiye göre bu iki tekke de aynı anda yapılan cemleri Seyit Ali Sultan yönetirmiş. Ancak müritleri bu olgudan habersizmişler. Seyit Ali Sultan Hakk'a yürüdüğünde Yukarı Tekke'den bir gözcü haber vermek için çıkarılır.

¹ Nejat Birdoğan. 1.Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli sempozyumu bildirileri, s. 80.

*Arş. Gör. Ülker ŞEN, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü.

Aynı anda Aşağı Tekke'den de bir gözcü çıkarılır. Gözcüler iki tekkenin yarı yolunda karşılaşmışlar. Birbirlerine nereye gittiklerini sormuşlar. Her ikisi de Pirin göçtüğünü söyler söylemez düşüp Hakk'a yürümüşler. Sonradan iki gözcünün bedenlerini müritleri göçündükleri yere sırlarlar. Orada hâlen iki mezar olup ziyaretgâhtır. Bu olayın sırrı çok uzun yıllar sonra çözülmüş ve her iki tekkede cem yönetenin Seyit Ali olduğu anlaşılmış.²

Asıl adı İbrahim olan, babası tarafından İbrahim Seydi diye çağrılan Seyit Ali Sultan, Timurtaş ve Kızıldeli olarak da anılmaktadır. 1356 yılında Osmanlı kuvvetlerinin Çanakkale Boğazı'ndan Rumeli'ye geçmesinde Orhan Gazi'nin oğlu Süleyman Paşa'nın yanındadır. Orduda ki görevi bilinmemektedir. Daha sonra Dimetoka'da Seyit Ali Sultan Tekkesi'ni kurmuştur. Doğum tarihi 1310 Hakka yürümesi 1402 olarak verilmiştir.³

Trakya ve Balkanlar'da yatır, tekke ve türbeler hakkında çalışmalar yapan Refik Engin 2004 yılında buralara yaptığı gezi sonrasında tespit ettiği durum ve uygulamalarla ilgili notlar almıştır. Bu yazıda Engin'in Balkanlarda yaşayan Kızıldeli Ocağı'na gezisi sırasında edindiği bilgiler, izlenimler ve gözlemlere yer verilmiştir.

Kızıldeli Notları

Refik Engin, zorlu bir vize koşuşturmasından sonra 20 Kasım 2004 günü Yunanistan'daki Kızıldeli Tekkesi'ne gitmek üzere yola çıkar. Cem Vakfı'ndan Cem Dergisi'nin editörü Ayhan Aydın, Küçük Çekmece Cem Vakfı şube başkanı Abidin Harman ile Kızıldeli Sultan mensuplarının yaşadığı yerleri gezip görüp kendilerinden bilgiler derlemeye çalışır. Engin ve diğerlerini Kasım Kurbanı'na davet eden Kızıldeli Derneği Koruma Başkanı Hasan Çengel, Türkiye'nin İpsala Gümrük kapısına bizzat gelerek kendi arabasıyla alır, 3 gün süresince ekibi evinde ağırlar ve buradaki süre içinde tüm yöreyi gezdirir. Kızıldeli Vakfı Derneği Başkanı Hasan Çengel, Ruşenler köyünde 1960 yılında doğmuş, 2008 yılında kanser hastalığına yenik düşerek Hakk'a yürümüştür.

Engin, Kasım Kurbanı'nın Trakya'da yapıla gelen Kasım Baba Kurbanları ile bir bağlantısının olup olmadığını belirleyememiştir. Çünkü Halk Kasım Baba değil Kasım Kurbanı demektedir. Kasım Baba Kurbanının Trakya'daki ile aynı tarihte olmasını ipucu olarak değerlendirse de ne yazık ki bu konuda net ve açık bir bilgiyi elde edememiştir. Engin, aslında Ramazan Bayramı ve oruç dolayısıyla Kasım Kurbanı tarihinin ertelenmiş olduğunu belirtmiştir.

İncelemeleri ve halkın verdiği bilgiler doğrultusunda Kızıldeli Vakfı'nın arazisinin verimsiz ve kıraç olduğunu aynı zamanda da arazilerin oluşturduğu yerlerin hemen yanı başında orman bulunduğunu ifade eden Engin, buğday ve ayçiçeği ekilmesine rağmen son yıllarda hükümetin Avrupa Topluluğu'nun verdiği yardımlar ile ayakta durmaya çalıştığını da kaydeder. Köy halkı 2002

2 Nejat Birdoğan. 1.Türk kültürü ve Hacı Bektaş Veli sempozyumu bildirileri, s. 1.

3 Bedri Noyan.Kızıldeli Vilayetnamesi,s.5.

yılında bir dernek kurulmasına öncülük etmiş, geleneklerine göre 12'ler kurulunun da önerisiyle bu derneğin ilk başkanı Hasan Çengel olmuştur. Engin, Çengel'in vefatından sonra yerine kimin seçildiği konusunda bilgisinin olmadığını belirtirken 12'ler hakkında şu bilgileri verir: "Kızıldeli muhiplerinin günlük sorunlarını danıştıkları 12 kişiden oluşan bir heyete 12'ler denilmektedir. Bu kurul, Kızıldeli Dede ve post babalarının bile saygı gösterdiği kararlarını kabul ettiği bir kuruldur. Halk kurul üyelerini seçim ile bu göreve getiriyor. Bu kurul halk adına karar alıp uyguluyor."

Engin, derneğin yaptığı faaliyetleri de şu şekilde sıralar: "Dernek ilk iş olarak bazı eski mezarlıkları ve kutsal sayılan yerlerin etrafını tel ile çevirmiş ve temizlemiştir. Bazı eski mezar taşları toplanmış ve düzeltilmiştir." Ayrıca Engin, uzun süre bu yöre askerî alan ilan edildiği için pek çok belge niteliğindeki taşların Rumların tahripleri nedeniyle yok olduğunu; Yunanlıların bilerek tahripler ve baskılar yaptığını bunun sonucunda halkın anavatana göç ettiğini vurgular.

Yine Engin'in verdiği bilgilere göre; Türklerden boşalan köylere ise Rumlar getirilmiştir. Bazı köylerde günümüzde Rumlar oturmaktadır. Hemen hemen her köye bu uygulama yapılmıştır. Kutsal değerler ve tarihi eserler Türklüğün izlerini taşıdığı gerekçesi ile yok edilmiş ve hâlâ bu konuda talan devam etmektedir. Bazı Kızıldeli köylerinde Rum nüfuz çok az olmakla beraber varlığını devam ettirmektedir. Okullarda Türkçe ilköğretim yapılmaktadır.

Engin'den gelecekte bazı hizmetler için Kızıldeli'ye ait bilgi, belge ve Bektaşilik ile ilgili basılı yayınlardan istenilmiştir. Cem Vakfı adına araştırmaya katılan Ayhan Aydın, bir miktar kitap getirerek orada bulunanlara dağıtmıştır. Dernek ilk iş olarak Yukarı Tekke binası içinde bir kütüphane kurmuştur. Kütüphanedeki kitap sayısının azlığında yakınan Engin, Türkiye'deki bazı yayın evlerinin ve dergilerin buraya en kısa zamanda bir miktar bağış kitap göndermelerini istemektedir. Zor şartlarda da olsa varlığını sürdüren Kızıldeli yolu erkânına hizmet eden – Engin'in tespit edebildiği- Yunanistan'da 6 adet Dede bulunmaktadır.

Engin, Kızıldeli erkânı hakkındaki bilgileri şu şekilde sıralamaktadır:

"Kızıldeli erkânında mürşit makamında bulunanlara 'Dede'; Dede yardımcılara 'Post Babası' denilmektedir. Dil alışkanlığı olarak Dedelere bazen 'Baba' da denilmektedir.

Esasında 1826 yılında Bektaşiliğin kapatılması ile birlikte Kızıldeli erkânına göre en büyük mürşit olan Halife Dede, Arnavutluk'a can korkusundan kaçınca Halife Dede makamı günümüze kadar boş kalmıştır." Kızıldeli Bektaşileriyle senelerdir diyalog hâlinde olan Engin, Halife Dede makamına yeniden bir atama yapılması ve artık değişik merkezlere Dedelik almaya gidilmesi ve ikiliklerin kalkmasını yönünde telkinlerde bulunmaktadır.

Engin'in 2004 yılında elde ettiği verilere göre Yunanistan'da göreve devam eden Dedeler şunlardır:

1. Mehmet Koç, Kaypak köyünde
2. Mehmet İsmailoğlu, Ruşenler köyünde

3. Ahmet Paşa, Mesimler köyünde
4. Ali Nalbant, Balabanlar köyünde
5. Ahmet Nalbant, Hebil köyünde
6. Hüseyin Babutçu, Musacık köyünde

Engin, hâlen yapıla gelen kurban gelenekleri ⁴ ile ilgili ise şu bilgileri sıralamaktadır:

“Karaören köyünde Gani Baba Kurbanı, 8 Kasım tarihinden evvelki ilk Perşembe günü yapılmaktadır.

Ruşenler köyünde Rüstem Baba Kurbanı, 8 Kasım tarihinden evvel yapılmaktadır.

Babalar köyünde Mustafa Baba Kurbanı, 8 Kasım tarihinden evvelki ilk Pazartesi günü yapılmaktadır.

Kütükler köyünde Dolu Baba Kurbanı, Gani Baba Kurbanı’ndan evvelki ilk salı günü yapılmaktadır.

Köse Köy’de Sinan Baba Kurbanı, Dolu Baba Kurbanı’ndan evvelki ilk cumartesi günü yapılmaktadır.

Gazi Baba Kurbanı, 8 Kasım tarihinden evvelki ilk Pazartesi günü yapılmaktadır.

Yılanlı köyünde Çilingir Baba Kurbanı yapılmaktadır.

Ahlâtçı Köyü ile Köse köy arasında bir yerde Hasan baba kurbanı Çilingir baba kurbanından evvel yapılmakta imiş.

Ahlâtçı köyünde Sinan Baba Hıdrellez’den 40 gün sonraki ilk Pazartesi günü yapılmaktadır.

Aşağı Kamberler köyünde senede 2 defa kurban yapılmaktadır. Hıdrellez’i 40 gün geçtikten sonra ve ekim ayı başında Perşembe günü yapılmaktadır.

Hebil (Ebil) köyünde Hıdrellez’i 40 gün geçince Kırk Kurbanı (Kırkların Kurbanı) yapılmaktadır. Eski Hebil köyü arazişi günümüzde Bulgaristan toprakları içinde kalmıştır ve Yunanistan’ın kuzeyindedir. Hacı Ören’deki tekke ve yatırlar Yunanlılar tarafından tahrip edilmiştir.”

Adları kurban geleneklerine verilmiş erenler hakkında net bilgiler elde edemeyen Engin, hâlen yörenin sesi durumunda ve kendisi de Kızıldeli toplumundan olan Rodop Rüzgârı gazetesinin sahibi İbrahim Bey’in bazı yatır ve tekkeler hakkında yazılar yayımladığını ve kendisinden bu konuda bilgiler geldikçe okurlarıyla paylaşacağını belirtir.

İki gün, iki gece Ruşenler ve civar köylerden gelenler ile görüşen Engin, burada çeşitli bilgiler derler. Çevre halkının isteklerini not eder. Halkın o kadar istek ve dilekleri vardır ki bu durum

⁴ Kaynak kişiler: Muharrem Çilingir, 1945, Öğretmen. Büyük Derbent; Abdi Pencil, 1952, İlkokul Taşal köyü, Dedeâğaç/Dimetoka; İbrahim Çakır, 1951, Yukarı Kamberler, İlkokul.

karşısında Engin, şaşkınlık içinde kalır: “Her şeyden yoksunlar. Tarihi bilgileri yok denecek kadar azalmış. Bilenlerden derlenen bazı bilgilerin halka ulaşmadığı görülmüştür. Çünkü ellerine geçen kitap sayısı iki elin parmakları kadar bile yok.”

Engin ve yanındakiler, pazar günü Kasım Kurbanı için Mürsel Bali tepesindeki kurban geleneğine katılmıştır. Kurbanların kaynatıldığı binaların üst yanında Mürsel Bali'nin türbesi bulunmaktadır. Burada birçok mezarın olması Engin'in dikkatini çeker ve burada eskiden bir köy veya yerleşim yerinin olup olmadığını bölge sakinlerine sorar. Çevre halkı eskiye ait durum hakkında bilgilerinin olmamakla birlikte civar köylerde ölenlerin Mürsel Bali'nin yanında gömülmek istedikleri için vasiyet üzerine getirilmiş olabileceklerini söylerler. Ancak bu fikre orada bulunanların çoğu katılmaz.

2002 yılında Ahmet Kara Hüseyin'in izni ile arsasının kenarına cem evinin temeli atılmış, 2003 yılında ibadete açılmıştır. Yeni nasiplerin alınmaya başlanması çok arzu edilmektedir. Engin, bunun sebebini şöyle açıklar: “Çünkü Trakya'daki Bektaşî sürekliliği gibi Kızıldeli Bektaşîliğinde de nasip alıp yola giriliyor. Anadan doğma Bektaşîliği kabul edilmiyor.”

Burada haftalık Rodop Rüzgârı adlı bir gazete, Azınlıkça adlı aylık bir dergi çıkarıldığını ve yalnız özel bir Türk radyosunun yayınının var olduğunu ifade eden Engin, dergi ve gazete yetkilileri ile görüşmeler yapar. Dört sayıdır çıkmayan Azınlıkça'da Bektaşîliğe ait verilen bilgiler okurlarına az gelmektedir. Çünkü halk, kendilerini ve geçmişlerini daha iyi tanımak ve gelecek nesillere bunları bilimsel yoldan aktarmak istemektedir.

Mürsel Bali ye ait bir tekke veya zaviye yeri olup olmadığını birçok kişiye soran Engin, bu konuda yeterli bir bilgi alamamıştır. Osmanlı arşiv kayıtlarında Kızıldeli tekkesiyle Mürsel Bali tekkesine ait bazı kayıtların olması Mürsel Bali tepesinde bir tekke yeri olması gerektiğine dikkat çeken Engin, gerekli araştırma ve kazılar yapılırsa bu tekkenin yerinin de belirleneceğini ifade eder.

Bulgaristan'da bulunan Kızıldeli erkânına bağlı Çarşambalılar olarak da adlandırılan Yeşil Abdal muhipleri, Veysel Bayram rehberliğinde 1925 yılından bu yana ilk defa toplu olarak Pirlarını ziyarete gelmişlerdi. Böyle bir ilke şahit olan Engin, şu bilgileri verir: “Bu toplum, Yeşil Abdal tarafından Babai grupları olarak adlandırılan topluluğun içinden birkaç köyü kendi inancına bağlamış, bu inanç grubu 1925 yılına kadar bu tekkeye her yıl belli bir miktar para yardımı gönderiyormuş. Yukarı tekkenin yakınındaki Ruşenler köyü Dedeâğaç merkezine bağlı Dimetoka (Dimetyon) ilçesine bağlı 70 hane civarında çiftçilik, pazarcılık ve çok az miktarda da hayvancılık ile geçiniyorlarmış. Bu yöreye gelenler de göreceklendir ki arazi yapısı Tekirdağ'ın Şarköy ilçesi civarındaki arazilerin bir kopyası gibidir. Yalnız arazi Şarköy'den daha da kıraç ve çok verimsiz sayılabilecek cinstendir. Hatta bazı yöreleri de Kırklareli'nin Kofcağz ilçesi arazisine çok benzemektedir. Köy yolları asfalt yapılmıştır. Okuma düzeyi ilkokul ile sınırlıdır. Sadece Büyük Derbent köyünde bir öğretmen bulunmaktadır. Burada bilinçli olarak Türkler okumaktan alıkoymuştur. Ancak bazı

kişiler Türkiye’de çocuklarını okutmaktadırlar. Gençlerden bazıları da Almanya ve diğer ülkelere gitmiştir. Yunanlılar, Türkiye göçünden sonra bu yerlere, aynı toplumun Ahren diye adlandırılan Pomak Türklerini ve bir miktar da Rum’u yerleştirmiş. Tamamen boşalan köylere Rumlar yerleştirilmiş. Rumların gençleri ise köylerde kalmamaktadır. Televizyonda Türkçe yayınları uydu ile seyredilmektedir.”

Engin, bölge halkının Türkiye’yi uluslararası spor müsabakalarında desteklediklerini, Yunanlıların Türk kökenli sporcuları millî takıma almadıklarını, şimdiye kadar Yunanistan ordusunda Türklerden ast subay ve subayın yer alamadığını aktarır.

Gezi sırasında Türkiye sınırına 25 km uzak olunmasına rağmen cep telefonları çekmez ancak 10 km’den sonra telefonlar çekim alanına girer.

Engin, günümüzde çok sözü geçen ana dilde eğitimin Türklere burada ne kadar uygulandığını sorduğunda, aldığı yanıt çok şaşırtıcıdır. Sadece günde bir kez 5 dakikayı aşmayan haber programının olduğunu söylerler. Ana dilde eğitim konusunda bize şart koyan Avrupa’nın ne Fransa ne Almanya ne de Yunanistan’a böyle bir uygulama için baskı yapmadığını da eklerler. Engin, bu durum karşısında **milletvekillerimizin** duyarlı olmasını ister.

Engin’in cemlerinde dem olup olmadığı ile ilgili soruya “Eskiden varmış ama günümüzde biz kaldırdık.” cevabını verirler. Engin, cemlerde demle ilgili şöyle devam eder; “Türkiye’de de bu konuda kesin bir uygulama görülmemektedir. Bazı yörelerde var, bazılarında yoktur. Muhabbet evinde nefesler söylendiğinde Türkiye’deki Kızıldeli grubuyla aynı olduğunu gördük. Yalnız cemlerinde Zakirlerin eksiklerini hissettiklerini söylediler.” Engin, erkânlarının eksiklerinin tamamlanması ve erkânlarda söylenen nefeslerin bir araya toplanıp düzeltilmesi tavsiyesinde bulunur. Sohbet 1924’ten sonra Yunan, Bulgar ve Almanların yaptıkları ezizyetlerin anlatılması ile devam eder.

Yunanistan’daki bazı tarikat mensubu toplumlar sorulduğunda bunlar hakkında bir şey bilmediklerini ifade ederler. Engin’in dikkatini çeken diğer bir nokta kahvehanelerde Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe takımlarının posterlerinin asılı olmasıdır. Buralardaki gençlerin Türkiye’den gönderilecek kitap ve dergilere ihtiyaçlarının olduğunu belirten Engin, nasipsiz gençlerin muhabbetlerin ibadet kısmına giremediklerini de ekler.

Kendilerini **Kızıldeli Bektaşî’si**, **Alevi Bektaşî** olarak tanımlamaktadırlar. Diğer toplumların kendilerini Bektaşî, Alevi, Kızılbaş adları ile tanımladıklarını; Yunan makamlarına ve Sünnî toplumdan kişilere güvenmediklerini söylerler. Bunun sebebi de çoğunlukla Yunan hükümeti ile iş birliğine girmekten kaçınmalarıdır.

Engin, bölge halkıyla ilgili bilgiler vermeye devam eder: “Burada Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu yıllarda Yunan Hükümeti’nin desteği ile cami hocalarının dağ köylerine baskı yaparak daha evvel karşı çıktıkları Arapçayı özendirmek için halkı zorlamaları ve bu yöndeki

baskıları hâlâ unutulmamıştır. Halk, zaman içinde Bulgaristan'dan alfabeler getirterek Latin harfleri ile Türkçe öğrenmeye çalışmışlar. Daha sonra Türkiye'den bazı girişimler olsa da halka aksetmemiştir. Avrupa Topluluğu'na üye bir ülkede yaşıyor olmalarına rağmen sahip oldukları haklar konusunda habersizdirler ve kendileri ile ilgili yapılacak girişimlerde nasıl bir yol takip edeceklerini de bilememektedirler. Gerçi herhangi bir adım atılsa da sonucundan pek de umutlu değiller. Bu noktada Türkiye'nin yardımına ve Yunanistan'a baskı yapmasına ihtiyaçlarının olduğunu söylerler.”

Engin, Mehmet Koç Dede'nin Türkiye için **“Biz o güzeli görmeden sevdik.”** cümlesini çok anlamlı bulur ve halkın “Buraya pek çok kişi geliyor ama bize yaptıkları çalışmalardan bir örnek göndermiyorlar.” diye sitem ettiklerini de belirtir. Daha sonra Kızıldeli köyü hakkında bilgiler vermeye devam eder:

“Kızıldeli köyleri Batı Trakya'da dağlık bir bölgededir. Zaten Kızıldeli toplumunun da lakabı Dağlı olmuştur. Aslında Türkmen ve Arenlerden (Pomaklardan) oluşmaktadır.

Arenler ve Türkmenler inanç birliği altında birleştiklerinden hiçbir sorun yaşamadan evlilikler yapmaktadırlar. Daha evvelden buraların Yunan hükümeti tarafından askerî alan olarak yasaklamasını tamamen siyasal ve kötü amaçlı olarak değerlendirmektedirler.”

Pomak Türklerinin genelde Sünni inanca sahip olmalarına karşın bu bölgedeki Aren olarak adlandırıldıklarını ifade eden Eren, Pomak Türklerinin Kızıldeli Bektaşisine geçmelerini Türkiye'de hâlen Bursa'da ikamet eden Emin Gümüştas'tan derlediği şekli ile şu şekilde devam eder: “Kızıldeli ocağında halen Aren olarak adlandırılan bir topluluk vardır. Halk arasında bunlara Ahren, Aren de denilmektedir. Bu toplumun aslında Pomak Türklerinden bir grup olduğu söylenmektedir.

Bu gün Türkiye sınırları içinde Pomak olarak bilinen toplulukların konuştuğu dil Bulgarcadır. Aren kelimesi Pomakçada “çalışkan” anlamındadır. Ahren adlı bir kelimenin Bulgarcada olmadığı söylenmektedir. Ahren kelimesinin şive veya bilemediğimiz diğer unsurlardan etkilenecek bu şekli aldığı tahmin edilmektedir.

Yunanistan'da iken, Kızıldeli tekkesinin yakınında oturan bir cami hocası bu yolu, erkânı merak etmiş. Tüm ısrarlarına rağmen yola alınmamış. Defalarca tekkeye gelip aralarına almaları için denemediği yol kalmamış. Yine tekkeye gelip aralarına kabul etmeleri için yalvarmış. Bakmış ki kimsenin onu alacağı yok. Eşğine binip evinin yolunu tutmuş. Ama eşğe ters binmiş. Niçin böyle yaptığını soranlara “Ben size arkamı dönemiyorum, siz bana arka dönseniz de bu inanca, bu zata (Seyit Ali Sultan'a) arkamı dönemiyorum.” diyor. Bu olaydan sonra bunu eşğinden aşağıya alıp yola kabul ediyorlar. Hocanın girişinden sonra Aren olarak adlandırılan bu topluluktan 70 çift nasip alıyor. Kızıldeli toplumu içinde yeni bir grubu oluşturuyorlar. Hâlen Bursa'da Arenlerden bir kişinin dede olduğu söylenmektedir.”⁵

⁵ Kaynak Kişi, Emin Gümüştas, Yunanistan / Gümülcüne, 1941, İlkokul, Kızıldeli Bektaşi Post Babası.

Yunanistan sınırları içine girdiğinde Eren'in iki şey dikkatini çeker: Birincisi köylerde çatıların üstünün kiremit yerine doğal 2 cm'den biraz kalın olan taş parçaları ile örtülmüş olmasıdır. Çatı malzemesi yapılan bu taş tahtaların bazılarının ebatları çok büyüktür. Ancak bunları halk kendi hünerleri ile belli bir ebada indirmiştir. İkincisi ise sınırdan Ruşenler köyüne kadar yol boyunca hemen yolun kenarlarına yapılmış küçük küçük kiliselerdir. Bu küçük minyatür kiliseler hakkında Engin'e, merhum Dernek başkanı Hasan Çengel şu bilgileri vermiştir: "Bunlar genelde buralarda kaza yapan veya başına kötü bir şey gelenlerin mum yakılması için yaptıkları minyatürlerdir. Aslında bunlar papazlar tarafından bilhassa halka telkin için bir bahane ile yapılıyor."

Gece, Türkiye dönüşü, bu küçük kiliselerin ışıktandırıldığı görülmüştür. Bu küçük kiliseler metalden ve önleri camlı olarak yapılmıştı. Kendileri ibadetleri için her türlü çabayı gösterirken kendileri haricindeki insanlara ve onların ibadetlerine tahammül edememekte idiler. Bu yöreye inançları ile sahip olduklarını belli etmek istercesine minyatür kiliseleri, genelde Yunan bayrağı olan renklerle yapmışlardır. Yunan bayrağı resim edilmiş, haçlar işlenmiştir.

Aşağı Tekke İzlenimleri

Engin, Aşağı Tekke ile ilgili şu bilgileri verir: "Aşağı Tekke yakınındaki Küçük Derbent köyü, göçler ile tamamen boşalınca buraya Rumlar yerleşmeye başlamıştır. Kızıldeli inancına sahip olanlar Yunanlıların yasaklamasından dolayı bu tekkeyi ziyarete gelememişlerdir. Küçük Derbent köyüne belki de bilinçli olarak yerleşim yaptırılmamış olabilir. Bu konuda bir bilgi bulunamamıştır. Aşağı Tekke'ye ziyaretler yakın zamana kadar yasaklanmıştır. Belli zamanlarda gelinse bile bu gelişler hep gizli olmuştur. Buranın yasak bölge yani askeri bölge ilan edilmesiyle birlikte halk tarafından ziyaretler azalmıştır. Zaman içinde harabe hâline gelen bu yerde sadece yatırın binası ayakta kalmıştır. Bu binanın da bazı yerleri derneğin kurulmasından sonra yapılmıştır. Yatır, günümüzde Kızıldeli Nehri kenarında sadece bir türbe binasından ibarettir. Yeni kurban kesme yerleri yapılmışsa da geniş bir alan boş durmaktadır. Etrafta birçok taş parçalarının olması buranın hayli büyük bir yerleşim yeri olduğunu anacak talan edildiğini kanıtıyor gibidir. Etrafında yakın zamanda yetişmiş gürgen ağaçları görülmektedir. Tekke, altıgen, bakımsız, ağır yöre taşlarından kiremit yerine konulan yassı, yaklaşık 2-3 cm kalınlığındaki taş parçaları belli bir ölçüye getirilerek çatı örtülmüştür. Bu tür çatı kaplama tüm yörede görülmektedir. Ağaçların yakın zamanda kesildiği ve yeniden yetiştiği anlaşılmaktadır.

Yukarı Tekke arazisinin eskiden taş duvarlar ile çevrildiği söylene de burada bu tür duvarların yıkılmış olabileceğine ilişkin kesin bir kanıt bulunamamıştır."

Engin, Tekkenin batı kısmında kendilerine rehberlik yapan aynı zamanda arabasıyla bu yerleri gezdiren Hasan Çengel'in verdiği bilgiye göre Aşağı Tekke ile ilgili notlarına devam eder:

“Tekkeden fazla uzak olmayan batı kısmında yaklaşık olarak 150 cm yükseklikte belli aralıklarla büyük taşlar, dikili ve hâlâ sağlam olarak ayakta durmakta idi. İlk önce bu dikili taşlara anlam verilmemiştir. Ancak Hasan Çengel'in bunların tekkenin buğday ambarının temel taşları olduğunu söylemesi üzerine yakından incelemeler yapılmıştır. Taşların üzerine zamanın aygıtları ile ağaçların oturtulması için girintiler yapılmıştır. Bu taşlar üzerine ağaçtan yapılmış ambar konulmuştur. Bundan 25-30 yıl öncesine kadar tahta ambarlar kendi köyümüzde de büyük taşlar üzerine kurulmakta idi. Bu yolla buğday ve tahılların yerden yüksek tutularak rutubetten ve sudan korunuyormuş oluyordu. Tekkenin öşür olarak getirilen tahılları bu ambarda saklanırmış.

Bu tekkede yaşayanların öldükten sonra gömüldüğü bir mezarlık olup olmadığı araştırıldığında Çengel, böyle bir yerin olmadığı ancak Aşağı Tekke'nin kuzey kısmında böyle bir mezarlığın varlığından bahsedildiğini bildirir.”

Tekkenin dereye yakınlığı 100 metre civarındadır. Kızıldeli Deresi geniş bir yatağa sahiptir. 19 Kasım günü buraya giden Engin ve yanındakiler herhangi bir su akışı görememiştir. Ancak 2 gün sonra aynı derenin üzerinden geçerken dereden hayli su akışının olduğunu görmüşlerdir. Tekkenin yakınlarına derneğin kuruluşundan sonra kurban kesim yerleri yapılmış ama tekkenin etrafı için herhangi bir çevre düzenlemesine gidilmemiştir. Hatta Engin tekke etrafında Rum koyun ve keçi çobanlarının var olduğunu belirtir.

Engin, tekkenin ne zamanda yapıldığına veya onarıldığına ait bir kaideye rastlamamıştır. Kendilerine rehberlik eden Hasan Bey de daha önce buralarda bu tür bir taş veya yazıya rastlanmadığını vurgulamıştır. Burada bilinçli bir şekilde kazı yapılması durumunda -pek umut olmasa da- bina kalıntıları veya şuan tahmin edilemeyecek buluntulara ulaşılabileceğini söyleyen Engin, Prof. Dr Ahmet Yürür Baba'nın 2003 yılında yaptığı ziyarette de kalan kalıntıların buldozerlerle ezildiğini aktarmaktadır.⁶

Hasan Bey'e “Halk kendini nasıl tanımlıyor?” denildiğinde “Alevi, Bektaşî” yanıtını verir. En büyük Kızıldeli köyü Ruşenler 350, 400 nüfusa sahiptir. En yakın köyler; Babalar, Karaören, Mesimler Kütüklü, Kamberler (3-5 hane kalmış) Hebil, Musacık, Salıncak Büyük Derbent'tir. Tekke yakınındaki Küçük Derbent'te şuan tamamen Rum nüfusu hâkimdir. Buradaki mezar taşları tamamen yok edilmiş, birkaç tanesinin kalan kısımları tekkenin duvarı dibine koyulmuş, birkaç tanesi de tepedeki çatının rüzgârdan uçmaması ve ayakaltında kalmaması için kaldırılmıştır. Mezar taşlarına yapılan tahribatın Yunanlılar tarafından yapıldığı iddia edilmektedir. Aşağı Tekke'nin durumu hakkında yukarıdaki bilgileri veren Engin, Küçük Derbent köyünün eski Türk Mezarlığı akıbeti hakkında vakit darlığından araştırma yapamadığını belirtir.

⁶ Prof. Dr. Ahmet Yürür Baba'nın Refik Engin'e verdiği İngilizce gezi notlarından alıntı. Tercüme Doç. Dr .Mevlüt Yaprak tarafından yapılmıştır .

Engin, bazı yazısız taşlara rastlar. Bu taşların genelde Trakya’da 1500 yılı civarlarında yapıldığı ve bu ayakucu taşlarının genelde yazısız ve şekilsiz olduğu söyler ve şöyle devam eder:

“Yeni mezarlıklarda bazı şekillerin olduğunu söylendi. Fakat gezimizin kısa kesilmesi nedeniyle yeni mezarlığı görme imkânımız olmadı. Belediye tarafından Aşağı Tekke’de bir çeşme yapılmıştır. Aşure ve Nevruz’da Yukarı Tekke’de toplanılıyormuş. Kurban genellikle mesire şeklinde yapılmaktadır. Bazı mezar taşları Aşağı Tekke’nin çatısına konulmuş. Bu mezar taşlarının biran önce korumaya alınması gerekmektedir. Buraya günümüzdeki yoldan hariç orman içindeki patika bir yoldan da gelinebiliyormuş. Ancak bu yolun zaman içinde kaybolduğu rivayet edilmektedir. Burası eski nahiye merkezi imiş ve Bulgarlar çok eski zamanlarda burada oturmuş. Göç sonrası ise Rumlar yerleştirilmiştir. Kızıldeli kayıtlarında adı geçen ilk Kızıldeli Vakfı köylerinden Tırfilli Viran köyünün adı günümüzde var olan Tırfilli Kedi köyü olabileceği yönünde bilgiler alınmıştır. Ancak bu bilgiyi destekleyecek kesin bir bilgiye ulaşılammıştır.”

Saat Mahal Makamı

Saat Mahal Makamı’nın ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Bu makamda yatan iki kişi Kızıldeli ile aynı gün Hakk’a yürümüştür. Engin, Saat Mahal Makamı’ndaki mezarların talan edilmiş olduğunu; derneğin kuruluşundan sonra Saat Mahal Makamı’nın etrafının çevrilip korunmaya alındığını belirtir. Yerini ise şöyle tarif eder: “Saat Mahal Makamı, Aşağı Tekke ile Ruşenler arasındaki yolun hemen dibindedir. Aşağı Tekke’den Yukarı Tekke’ye giden yol üzerindedir. Her iki tekke arasında bir yerdedir. Buradaki mezarların üzerinde 40-50 yıl evvel çıkmış bir ağaç vardı. Eskiden Kızıldeli Vakfı arazisi içinde yer alan Saat Mahal Makamı günümüzde hazine arazisinde yer almaktadır. Yeni yol, eski yola sadık kalınarak aynı istikamette yapılmıştır.” Engin, burada yattığına inanılan iki kişiye ait mezar taşlarının bulunduğunu ve bu mezar taşlarının tahrip edilmiş olduğu yönünde ifadelerin olduğunu notları arasına ekler.

Engin, sofrası olarak duyduğu, Trakya’da Balım Sultan Bektaşilerinin nefes olarak okuduğu Haşim’in nefesinin aynen gülbak okunduğunu belirtir:

Şebberü şübber mürşidi rehber
 Şebbübü şübber Mürşidi rehber
 Sundular kevser Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah (Bu sıra okunmamaktadır. Fakat nefesin tam şeklini göstermek amacıyla buraya alınmıştır.)
 Sofra Ali’mdir himmet Veli’dir
 Şöhret dinindir Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Hak’tır Muhammed olmuşuz ümmet
 Bulmuşuz rifat Elhamdülillah

Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Muhammed güldür Pirim bülbüldür
 Cümlemiz kuldur Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Dosta mihmanız cümlemiz canız
 Ehli imanınız Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Pire muhabbet can ile hizmet
 Talibe nimet Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Aşlınız nurdur vaktimiz surdur
 Sözümüz budur Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 HAŞİM'in zikri el fakrı fahri
 Bu demin şükürü Elhamdülillah
 Elhamdülillah Elhamdülillah el şükür Allah
 Gerçeğe Hü Eyvallah.

Bu duada okunan Haşim'in nefesinin daha önceden nefes olarak okunup okunmadığı sorusu sorulduğunda “hayır” cevabı verilmiştir.

Engin tarafından sorulan diğer bir soru da: “1960 ve 1961’de tekkenin arazisi Yunanlılar tarafından Kızıldeli köylerinde oturan Türklere ve Rumlara dağıtılmıştır. Günümüzde de Rumların İstanbul’da birçok yeri gelecekte isteyecekleri yönünde iddialar var. Sizin bu konuda bir isteğiniz oldu mu?” Burada yaşayanlar bu konuda hiçbir bilgilerinin olmadığını ve 1960 öncesi Kızıldeli Vakfına ait toprakların ne kadar olduğunu da pek bilmediklerini söylerler.

“Ruşenler köyünde muhabbetler Babalar köyünden gelen Ali Küçük tarafından yönetilmekte imiş. Bazı kişisel hataları yüzünden halk bu lidere karşı olumsuz düşüncelere vardıkları için bu durumu “Baş Dede” dedikleri Salıncak köyünden Recep Dede’ye danışarak yeni bir dede seçmek istediklerini bildirmişler. O da Babalar köyünden gelen dedenin hatalarını ve hâl, hareketlerini beğenmediğini halkın rahatsız oluşundan haberdar olduğunu yeni bir dedenin seçilmesinde yarar gördüğünü söylemiştir. Recep Dede 90 yaşında sağ fakat erkân yönetmiyor. (Engin’in gezisi sırasında sağ olan Recep Dede 2005 yılında Hakk’a yürümüştür. Ruhü şad olsun.)

Daha sonra halk 35 yaşındaki Mehmet İsmailoğlu’nu dede olarak seçmiştir.”

Engin, bu kişi ile de hayli sohbet etmiştir. Mehmet İsmailoğlu’nu biraz suskun ama çok iyi niyetli ve gönüllü bir dede olarak tanımlar.

Ali Kara Hüseyin, Engin ve yanındakileri Ruşenler köyü ile Yukarı Tekke yolu üzerindeki mezarlıklara götürmüş, aynı zamanda rehberlik de etmiştir.

Engin, geziye dair izlenimlerini şöyle aktarır: “İlk defa köyden 2,5 km uzaklıkta Yukarı Tekke’ye doğru yol aldık. İlk önce dere boyunda Dere Mezarlık veya Alt Mezarlık da denilen yere vardık. Buradaki mezarlar, okuyabildiğimiz eski yazıya göre 1145 –(1425) (1733) 1255 -1834 yılları civarında buraya gömülmüş. Bir mezarda hiçbir taş yoktu. Ya zamanla tahrip edilmiş ya da başına kara taş dikilip bırakılmış. Zaman içinde taşı yok olmuş. Burası 2000 yılında dernek tarafından korumaya alınmış. Bu mezarlığın 300 m yakınında Baba Pınarı çeşmesi vardır. Bu mezarlık 7 ile 10 mezardan oluşmaktadır. Başuçlarındaki mum yakılma yerleri de zamanın gereçleri ile yapılmıştır. Taşların tamamında 12 terkli Bektaşî taşlarının olması burada yatanların tamamına yakınının bu yola hizmet etmiş dedeler veya post babaları olabileceği izlenimini vermektedir. Taşların okunması ve halktan bu konuda bazı bilgiler edinilmesi ile bazı bilinmeyenlerin açığa çıkacağı inancındayız.

Buradaki mezarlar ile ilgili bizim kanaatimiz, bu mezarların 1826 yılından sonraki Bektaşî kıyımının ardından buraya gömülmediğidir. Bu mezarlığın ve tekkenin etrafı ardıç, kayın, çam ağaçları ile çevrilidir. Baba Pınarı da daha yukarıdayken sonradan buraya alınmıştır.

Pınarın yakınından yukarıya çıkılacak yerde dere üzerinde bir kemerli köprü görünmektedir. Yapı itibariyle çok eski olduğu izlenimini uyandırmıştır. Üzerinde herhangi bir yapılaş veya tamir kitabesi bulunmamaktadır. Mezarlıktan Cami etrafındaki mezarlara doğru hayli dik bir yol var. Ruşenler köyünden Yukarı Tekke’ye gidilebilecek asfalt bir yol yok. Buraya yol yapılmamasının nedenini sorduğumuzda Yunan ordusunun buraya bir yol yapmak istediğini fakat halkın askeriyenin bir şekilde yeniden buralara gelmesine karşı çıktığı için yolun asfaltlanmadığı cevabını aldık. Yunanlı yetkililerin bu konuda biraz duyarsız ve isteksiz olmaları halkın güvensizliğini artırmaktadır. Baba Pınarının da eski yapısında her hangi bir kayıt emaresi bulunmamıştır. Bu çeşme 30-35 sene evvel bugünkü yerine yapılmış.

Yukarı Tekke’nin arazileri eskiden taşlar ile bahçe duvarı gibi çevrili imiş. Günümüzde hâlen bu taş duvarlardan ayakta kalanları görmek mümkündür. Bugün Yukarı Tekke’nin bazı tarlaları yine türbedar tarafından ekilip biçilmekteymiş. Türbedar, üç kuşaktır bir ailenin bakımında imiş. Hatta bu ailenin bazı kişileri Tekirdağ’ın Muratlı ilçesinde oturuyorlarmış. Türkiye’ye geldiğimizde Muratlı ilçemizdeki bu kişilere selamlarını ilettik.

Bu mezarlıktan sonra yukarıda Cami denilen yerde iki yerde mezarlık vardır. Etrafta ardıç, çam ve kayın ağaçları mevcuttur. Cami’ye çıkmadan evvel üzerinden geçtiğimiz köprüünün çok eskiden beri var olduğu söylenilmiştir. 1955–1960 yılına kadar bu camiye cuma namazına geliniyormuş lakin 1960 yılında Ruşenlere cami yapılmasından sonra burası kaderine terk edilmiş. Caminin girişte doğuya bakan büyük bir penceresi var. Camiye ait bir de minare varmış. Bugün ise bu minareden geriye kalıntılar vardır. Caminin etrafındaki mezarlıklara da Tekke Mezarlığı denilmektedir.

Caminin ne zaman yapıldığı bilinmemekle beraber 1826 sonrası yapılmış olabileceği tahmin edilmekte fakat 1825 arşiv kayıtlarında Yukarı Tekke’deki medresenin tamiri için

belli miktar paranın ayrılmış olması caminin varlığını 1800'lü yıllara götürmektedir. Cami başka bir amaçla kullanılmamıştır. Cami duvarları 1 m kalınlığındadır. Cami girişinin önünde bir avlunun olduğu anlaşılmaktadır. Caminin de çatısı yerel kayalar ile (kiremitler) örtülü olduğundan Aşağı Tekke'deki gibi zaman içinde çatıdaki kayalar nedeniyle çökme tehlikesi ile karşı karşıyadır.”

Engin, “Bu cami etrafında tekke haricinde bir yerleşim var mı?” diye sorduğunda caminin tam karşısındaki tepede zaman içinde sadece Yunan askerlerinin gözetleme kulelerinin olduğunu söylerler. Engin, bahsedilen gözetleme yerinin bugün mevcut olmadığını söyler ve devam eder, “Yukarı Tekke'de de bazı mezarlar gördük. Tüm mezarlıklar bakımsız olmakla beraber yakın zamanda korumaya alınmıştır. Tekke mezarlığında yakın zamanda sadece türbedarı gömülmüştür. Uzun zamandır bu tekke mezarlığına gömülme yapılmamıştır. Cami yakınındaki mezarlıkta mezarların şekil ve yapılarından hareketle kadın mezarları olduğu söyleyebiliriz.

Ayrıca burada halkın bilmediği teslim taşlı 2-3 tane mezar taşına rastladık. Ayrıca bazı mezar taşlarında çiçek, testi, meyve motifleri vardı. Bunların uzman kişilerce araştırılması gerekmektedir. Yine Türkiye de gördüğümüz hayat ağacı motiflerine burada da rastlanmıştı.” Refik Engin, Ali Kara Hüseyin ve Ayhan Aydın bu mezar taşları ile ilgili hem fotoğraf hem de video çekimleri yapmıştır. Mezarlıklar elden geldiğince temizlenmiş olsa da mezar taşlarının topraktan çıkarılıp düzeltilmesi gerektiğini ifade eden Engin, buradaki bir mezar taşında Hicri 1217 tarihini görür ve Miladi 1796 tarihine denk gelebileceğini söyler ve devam eder, “Tarihlere bakarak bir yorum yapmak yanlış olacaktır. Çünkü mezar taşlarının tamamının okunması sonucunda ancak bazı tarihler hakkında yorum yapılabilir. Belki de belli soylar belli yerlere gömülmüş olabilir. Çünkü bu mezarlıkta çocuk mezarları dahi var. Çoğunlukla ayakucu mezar taşlarında yazı yok. Bazılarında şekiller var. Bazı mezar taşları üzerindeki yazı ve şekiller doğanın aşındırmasıyla silinmiş. Bazı mezarlarda kara taşlar var. Taşlarda değişmeyen tek şey 12 terklı Bektaşî taşlarıdır. Yukarı Tekke'de teslim taşlı bir mezar taşına daha rastladık. Etrafta bir mermer ocağı olmadığı için bu taşların nereden geldiği bilinmiyor. Yaşlı kadınlar hâlâ ferace giymekle beraber yeni nesil hiç giymemektedir.”

Gezi sırasında Engin, Yukarı Tekke ile cami arasında eğilimli düzlükte bir harman yeri olduğunu öğrenir. Bu harman yerine tekkenin tüm tahıllarının toplandığını ve burada düğünlerle dövüldüğünü öğrenir. Halk, hâlâ buraya “harman yeri” demektedir. Engin, gezi esnasında gördüğü yerler arasında Yukarı Tekke'deki bir çeşmeden de bahseder. Bu çeşme eskiden Baba Pınarı yakınında iken çeşmenin taşları oradan alınarak bugünkü Yukarı Tekke arazisi içine yerleştirmiştir. Bu çeşme karşısında hâlen türbedarın kaldığı yer olan Paşa Konakları vardır. Paşa konağında Kızıldeli tekkesine ziyarete gelen fakat geç olduğu için veya yolu uzun olduğu için gidemeyenlerin geceleri konakladıkları yerdir. Paşa Konağı'nın yanında batı kısmına yakın bir okul olduğu söylenmektedir. Ama okuldan günümüze ulaşan bir şey kalmamıştır. Sadece temel yerleri belli olmaktadır. Bu okul ve caminin 1825 yıllarından evvel daha var olduğu Kızıldeli kayıtlarında görülmektedir.

Engin, aynı gün Yukarı Tekke'de Bulgaristan'dan gelenler ile bir toplantı yapar. Hasan Çengel misafirlere bir hoş geldin konuşması yapar. Ardından en kıdemli Dede Mehmet Koç ve Ruşen Köyü mürşidi Mehmet İsmailoğlu Dede kısa konuşmalar yapar. Üç ülke insanlarının bir araya gelmesinden duyduğu memnuniyetini çok açık bir dille anlatır.

Engin'in Kızıldeli izlenimlerini anlatmaya devam eder, "Kasım Kurbanı Mürsel Bali Baba türbesinin olduğu yerde yapılıyor. Türbenin olduğu yerde bir mezarlık vardır. Halk bu mezarlığın oluşumu hakkında çeşitli ve çelişkili bilgiler vermektedir. Çünkü buraya gömülmüş kişilerin çoğunluğunun Mürsel Baba'ya yakın olmak için bu inancı taşıyanların vasiyeti ile çeşitli Kızıldeli köylerinden geldiğini söylemektedirler. Fakat yakın yerde daha evvel yerleşimler olabileceği fikri çoğunluktadır. Yine de kesin veriler elde etmek için etrafta uzun vadeli bir çalışma yapılması gerekmektedir. 8 Kasım tarihinde Mürsel Baba Türbesi'nin alt tarafında kurban kesim ve tıglama yerleri vardır. Bu kurban kesim ve tıglama yerlerinin Mürsel Bali Baba ve tekkesi ile bir bağlantısının varlığı ya da bu yerde daha evvel böyle bir bina veya tekkenin olup olmadığı yönündeki merakımızı gideremedik. Çünkü halk bu konuda bilgi sahibi değildir. Mürsel Baba'nın bir Kızıldeli muhibi olarak görev yaptığı ifade edilir. Bu civarda veya etrafta Mürsel Baba Tekkesi'ne ait pek duyum bulunmamaktadır. Bu yöreye Mürsel Sırt'ı da denilmiştir. Burada yatanların taşlardan okunanlara göre Kızıldeli köylerinden olduğunu anlatan yazıların olduğu söylenmektedir. Mutlaka taşların okunup incelenmesi gerekmektedir.

Seçek şenliklerinin hangi sebeple yapıldığını sorduğumuzda 'Kızıldeli ile geçenler Seçek yaylasında bir araya toplanıp kurban tıglamışlar ve buradan dağılmışlar. Biz onun için bu aylarda Seçek yaylasında onların anısına kurbanlar kesip şenlikler yapıyoruz 'dediler. Türkiye'deki muhiplerin verdiği yanıt da bu fikre yakındır. Çünkü onlar Kızıldeli'nin Rumeli'ye ayak bastığı Türklerin yani Bektaşî inancına sahip olanların ilk varış tarihi olduğundan kutluyoruz diyorlar. Her iki tarafında anlatmak istedikleri aynıdır. Seçek şenliklerini kabul etmiyorlar. Seçek panayırı olarak biliyorlar. Seçek panayırındaki Panayır Ağası, Seçek ağası adı ile anılıyor. Dernek vasıtasıyla bazı yenilikler ve unutulmuş gelenekler yapılmaya başlanmış.⁷

Kızıldeli soyundan kişilere ait bir bilgiye sahip değiller. Askeriyenin buraları belli bir zaman zapt etmesini bir türlü hazmedemiyorlar. Çünkü kutsal değerlere hiç de saygılı olmamışlar. Halka bu konuda yardımcı olmamışlar. Sözler dönüp dolaşıp askeriyeye gelmektedir. Bu yaz askeriyenin geldiğini duyduk ve nedenini sorunca, Olimpiyatlar nedeniyle olduğunu

⁷ Aşağıdaki kayıttan bu geleneğin geçmişte yapıldığı görülmektedir:

Tarih: 1241 (Hicri)(Miladi 1820)

Dosya No:294

Gömlek No:17515

Fon Kodu: HAT

Dimetoka kazasında Kızıldeli Tekkesi civarında panayır kurulduğu ve Muharrem matemi yapıldığı cihetle men'ine emir ısdarına dair. Bkz. <http://www.devletarsivleri.gov.tr/katalog/osmani/arsiv>.

duyunca her hangi art niyet olmadığını anladık. Yunan kurumlarında Türkler iş bulmakta zorlanmaktadır. Yalnız az da olsa 1995 yılından beri polis olarak sınır bekçiliği için bazı Türklerin alınmaya başlandığı söyleniyor.

Daha sonra Ruşenler köyü kahvesinde Bulgaristan'dan ve Türkiye'den gelenlere kurban yemeği verildi. Esasında bu kurban yemeği Mürsel Bali tepesinde yapılmaktadır. Havanın çok soğuk olması nedeniyle misafirleri kahveye getirmişlerdi. Yukarı Tekke'de eski İskeçe milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun kısa bir konuşması oldu. Hakların alınmasında çok zor aşamalardan bu güne geldiklerini anlattı. 35 seneden beri haklar için mücadele edildiğini anlattı. Hatta insan hakları komisyonuna götürmek zorunda kaldıklarını ilave etti. Yunanistan ve Bulgaristan'da da bazı hakların verilmesi bizi biraz da olsa sevindirdi. Esasında 1924 yılından bu yana Türk azınlığının hakları tam manasıyla verilmemiştir. 1945'ten 1949'a kadar boşalan köylere Ahrenleri yerleştirmişler. Ruşenler'e Hebil köyden, Mehrikoz ve Musacık'tan gelmişler.”

Mehmet Koç Dede'ye teslim taşı hakkında bildiklerini soran Engin, teslim taşı hakkında ilk bilgilerin 1955 yılında Türkiye'ye giden ve oradan Hacı Bektaş'ı ziyaret eden Recep Dede tarafından getirildiğini, bazı dedelerin bunu satın almak suretiyle takmaya başladıklarını öğrenir.

12'ler Mehmet Dede tarafından Kırklar gibi görülmektedir. Hatta 12'lerin aldığı kararı bozacak hiçbir makam tanımadıkları ifade edilir. Bazı haksızlıkların karara bağlanmasının çırağlar karşısında mı yapıldığı sorusuna dedelerin dahi 12'lere eşit bir şekilde yargılanması hatta bunun çırağlar karşısında yapılmasının uygun görüldüğü cevabı verilir. Dedelerin çözemediği sorunlar 12'lere getirilmiştir. Dedelerin ellerinde yazılı erkânların olduğu söylenir. Genelde sözlü kayıtlar olmuştur. Liderlerin özel kıyafetleri yoktur. Musahip erkânının nereden kaldığına dair soruya ise kesin yanıt alınamamıştır.⁸

Kızıldeli Tekkesi'nden Notlar

Engin, Kızıldeli'de anlatıla gelen bir olayı şöyle nakleder:

“Kızıldeli Tekkesi'nin bulunduğu yerden evlerin dış yüzeylerini sıva yapmak için bundan 20 yıl önce toprak alınmış. Toprak bir hayvanın üzerine yüklenmiş. Fakat hayvan bir türlü yükü ile yürüyememiş. En sonunda sırtındaki yükü almışlar. Hayvan bunun üzerine yola

⁸ Kızıldeli erkânı ilk defa Ramazan Balkan Dede erenler tarafından yayımlanmıştır. 2. baskısı gerçekleştirilen bu erkân namenin bazı yerlerinin eksikleri var olduğu söylenmekle beraber % 90 yazılı olanlar tüm Kızıldeli muhiplerince uygulanmaktadır. Şu iki gülbank örnek olarak verilebilir:

“Bismi Şah Allah

Saz çeken eller Kur'an kelimeler söyleyen diller yorulmaya, her ne niyet ile nefes söyledilerse Hak huzurunda Muhammet Ali divanında Hak dergâhında kabul eyleye Allah, erenler bildiklerinizi bağışlaya bilmediklerinizi eriştire, nefes dinleyen canlara hak anlamak nasip eyleye, nefeslerin gürlüğüne canların birliğine Ali efendimizin keremi yine İmam Hüseyin efendimizin Hakkına Hüü” (Mehmet İsmailoğlu Dede'den derlenmiştir.)

“Bismi şah Allah

Evvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim, geldi Alim sofra destur şah diyelim, Şahım güderim biz yiyelim, Allah eyvallah.” (Mehmet Can Dede'den derlenmiştir.)

koyulmuş.” Mehmet Can Baba bu olayın şahididir. Kütüklü köyünde bulunan Dolu Baba ve Gani Baba’nın insanüstü hareketler ile havada dolaştıkları anlatılmaktadır.

Engin, yörede Kızıldeli Sultan ile ilgili anlatılan rivayetleri şöyle nakleder: “Seyit Ali Sultan’ın atının öldüğü yere At mezarı denilmiş. Kızıldeli zamanında o yöre eşkıyaların başı Sarı Kız adında bir genç kız imiş. Gelen geçen kervanları soyuyormuş. Seyit Ali Sultan Sarı Kız’ı yakalayıp öldürdüğü zaman onun bacağına bir parçasını düştüğü yere atar. Bugün Kamberler’deki bu yere Ak Bildir deniliyormuş. Saçaklı başını attığı yere Sıcanlı (Saçanlıdan dönüşme) denilmiş. Atını bağladığına inanılan meşeye Atmeşesi denilmiş. Yakın zamana kadar o meşe duruyormuş. O mevkiye de Atmeşe Mevkisi deniliyormuş. Halk arasında hâlâ Sarı Kız diye anılan bu kişiye Rumlar tarafından kızın başının düştüğü yere bir türbe yapılmıştır. Her yıl o zamanda burada kurban kesiyorlarmış. O civarda yetişen bir mor çiçek sadece bu Sarı Kız’ın mezarı etrafında yetişiyormuş. Ama buradaki çiçeklerin kokusu, güzelliğinin tam tersi çok pis kokuyormuş. Kadıfeye benziyormuş. Çiçeğin dışı kırmızı içi mor olduğu için çiçeğe içmor deniliyormuş. Kırmızı rengi ise kızın düşen parçalarından aldığı rivayet edilir.

Kızıldeli bugünkü vakfın bulunduğu civardaki düşmanları yener. Aman dileyenleri İslam’a davet eder. Onlar da “bize horozlar ötene kadar müsaade et, düşünelim” derler. Kızıldeli’nin yanındaki arkadaşları itiraz ederler, “Bunların sabaha kadar neler yapacakları belli olmaz, hiç beklemeyelim, öldürelim.” derler. Kızıldeli arkadaşlarını dinlemez, düşmanlarına horoz ötüme kadar süre verir. Ardından da Hakk’a bir dua eder. Horozlar ötmeye başlayınca sözünde durmayan tüm düşmanları öldürür. Rumların bu yerde ölenlerin mezar yerlerini muhafaza ettikleri bildirilmektedir. Şeçek yaylasında yapılan günümüzde şenlik şeklinde geçen bu etkinliğe halk hâlâ Şeçek Panayırı demekte, şenlik kelimesini kabul etmemektedir. Burada kendilerine bir yurtluk edindikleri için kurbanlar kesip onları pişirdikleri yer Şeçek yaylası imiş. İlk defa yağlı güreşlerin burada yapıldığı söylenmektedir. Tüm erenlerin daha sonra buradan Balkanlar’a yayıldığı ifade edilmektedir. Kızıldeli’nin mucizelerinin bu yörenin Türkleşmesine büyük katkı sağladığına inanılmaktadır.”

Sonuç

Engin’in özetle Kızıldeli ile ilgili aktardığı son bilgiler ise şöyledir: “Yukarı Tekke’de Kuzeyde olan Kırklar kapısı olarak anılıyor. Yukarı Tekke’de Aşevi ve Paşa konakları hâlen durmaktadır. Okulun sadece temelleri belli olmaktadır. (1980 senesinden evvel faal imiş.) Çeşme dernek kuruluşu ile aşağıdaki yerinden buraya getirilmiş. Daha evvel Yukarı Tekke’ye 12 kapıdan giriliyormuş. Bu kapıların 4 adeti büyük kapı, kalan 8 adeti küçük kapı imiş. Burada 4 büyük kapının anlamı, şeriat kapısı, tarikat kapısı, marifet kapısı ve hakikat kapısıdır. Yukarı Tekke’nin asıl arazisi yörede bulunan taşlar ile çevrili imiş. Yukarı Tekke etrafı da yüksek duvarlar ile çevrili imiş. Günümüzde bu duvarların sadece temelleri vardır. Oda yerleri tam belli değildir. Burada yapılacak geniş çaplı araştırmalar geçmişten bazı bilinmeyenleri de aydınlatacaktır. Yukarı Tekke’de bazı yazılı kaynaklarda adı geçen Dolu Babalar mezarlığının hangisi olduğunu öğrenemedik. Tekkenin etrafında ve çevresinde mezarlıkların tüm kaydı çıkarılıp yazılmazsa yakında yok olacaktır. 1993 yılına kadar tekkede elektrik yok imiş. Işıklandırma 1993 yılında yapılmıştır.”

Türkiye sınırları içinde Kızıldeli muhiplerinin dağılışı yerleri.

1.	Bursa	Merkez		Kızıldeli
2.	Bursa		Atıcılar	Kızıldeli
3.	Bursa		Emin bey çift.	Kızıldeli
4.	Bursa		Gül bahçe	Kızıldeli
5.	Bursa		İsmetiye	Kızıldeli
6.	Bursa		Kazıklı	Kızıldeli
7.	Bursa	Ketsel	Kestel	Kızıldeli
8.	Bursa	Kemalpaşa	kum kadı	Kızıldeli
9.	Bursa	İnegöl	Kurşunlu	Kızıldeli
10.	Bursa	Orhan gazi	Orta köy	Kızıldeli
11.	Edirne		Hıdır ağa	Kızıldeli
12.	Edirne		İskender	Kızıldeli
13.	Edirne		Köşen çiftliği	Kızıldeli
14.	Edirne	Havsa	Musulca	Kızıldeli
15.	Edirne	İpsala	Tevfikkiye	Kızıldeli
16.	Edirne	İpsala	İbriktepe	Kızıldeli
17.	Edirne	Lala paşa	Taşlı müsellim	Kızıldeli
18.	Edirne	Meriç	Akuncılar	Kızıldeli
19.	Edirne	Meriç	Ali bey köy	Kızıldeli
20.	Edirne	Meriç	Büyük altı ağaç	Kızıldeli
21.	Edirne	Meriç	Kara Yusuf	Kızıldeli
22.	Edirne	Meriç	Küçük altağaç	Kızıldeli
23.	Edirne	Meriç	Umurca	Kızıldeli
24.	Edirne	Meriç	Yakup bey	Kızıldeli
25.	Edirne	Meriç	Nasuh bey	Kızıldeli
26.	Edirne	Merkez		Kızıldeli
27.	Edirne	Pınarhisar	Erenler (tekke)	Kızıldeli
28.	Edirne	Pınarhisar	İslambeyli	Kızıldeli
29.	Edirne	Uzun köprü	Balaban	Kızıldeli
30.	Edirne	Uzun köprü/ Hamidiye	Çavuşlu	Kızıldeli
31.	Edirne	Uzun köprü	Çoban pınarı	Kızıldeli
32.	Edirne	Uzun köprü	Çöp köy	Kızıldeli
33.	Edirne	Uzun köprü	Eski köy	Kızıldeli
34.	Edirne	Uzun köprü	Harmanlı	Kızıldeli
35.	Edirne	Uzun köprü	Kavak mahalle	Kızıldeli
36.	Edirne	Uzun köprü	Maksutlu	Kızıldeli
37.	Edirne	Uzun köprü	Türk obası	Kızıldeli
38.	Edirne	Uzun köprü	Yeni köy	Kızıldeli
39.	İstanbul	Silivri	Orta köy	Kızıldeli
40.	İstanbul	Avcılar		Kızıldeli
41.	İstanbul	Silivri	Çanta	Kızıldeli
42.	İstanbul	Firüzköy		Kızıldeli
43.	Kırklareli	Babaeski	Kumrular	Kızıldeli
44.	Kırklareli	Babaeski	Baba eski	Kızıldeli
45.	Kırklareli	İnce	İnce	Kızıldeli
46.	Kırklareli	Lüleburgaz	Küçük Karıştrın	Kızıldeli
47.	Kırklareli	Lüleburgaz		Kızıldeli
48.	Kırklareli	Pınarhisar	Erenler (tekke)	Kızıldeli
49.	Kırklareli	Pınarhisar	İslambeyli	Kızıldeli
50.	Tekirdağ	Çorlu		Kızıldeli
51.	Tekirdağ	Merkez	Işıklar	Kızıldeli
52.	Tekirdağ	Merkez		Kızıldeli
53.	Tekirdağ	Malkara	Sarı Polat	Kızıldeli
54.	Tekirdağ	Malkara	Yayla göne	Kızıldeli
55.	Tekirdağ	Malkara	Yeni dibek	Kızıldeli
56.	Tekirdağ	Malkara		Kızıldeli
57.	Yalova		Gül bahçe	Kızıldeli
58.	Yalova	Merkez		Kızıldeli
59.	Yalova	Aşağı koadere		Kızıldeli
60.	Yalova		Gökçe dere	Kızıldeli
61.	Yalova		Yukarı koca dere	Kızıldeli

Kızıldeli Toplumunun Yurt Dışı Merkezleri

Bulgaristan'da Kızıldeli inancına ait belirlenen 3 köyde göç nedeni ile hiçbir muhibbin kalmadığı hatta kalanların da bu inancı unuttukları bilgisi Engin'e, Türkiye'de Kırklareli'nin Lüleburgaz ilçesine bağlı Kumrular köyü kökenli Hasan Erol tarafından aktarılmıştır. Sadece Kızıldeli inancının bir parçası olan Yeşil Abdallılar hâlen bu inancı sürdürmektedir.

1.	Bulgaristan	Dimetoka	Aşağı Yörükler	Kızıldeli
2.	Bulgaristan	Dimetoka	Orta Köy	Kızıldeli
3.	Bulgaristan	Dimetoka	Yukarı Yörükler	Kızıldeli
4.	Yunanistan	Dimetoka	Ahatçı Köy	Kızıldeli
5.	Yunanistan	Dimetoka	Ahren Pınar (Agrien)	Kızıldeli
6.	Yunanistan	Dimetoka	Armutlu	Kızıldeli
7.	Yunanistan	Dimetoka	Aşağı Kamberler	Kızıldeli
8.	Yunanistan	Dimetoka	Aşağı Mahalle	Kızıldeli
9.	Yunanistan	Dimetoka	Aşağı Tekke	Kızıldeli
10.	Yunanistan	Dimetoka	Babalar (Goniko)	Kızıldeli
11.	Yunanistan	Dimetoka	Ballı Kaya	Kızıldeli
12.	Yunanistan	Dimetoka	Baş Kilise (Protoklis)	Kızıldeli
13.	Yunanistan	Dimetoka	Büyük Derbent	Kızıldeli
14.	Yunanistan	Dimetoka	Cıva Kuru	Kızıldeli
15.	Yunanistan	Dimetoka	Çilingir	Kızıldeli
16.	Yunanistan	Dimetoka	Çökeklî	Kızıldeli
17.	Yunanistan	Dimetoka	Dervent	Kızıldeli
18.	Yunanistan	Dimetoka	Dikili Taş	Kızıldeli
19.	Yunanistan	Dimetoka	Elebiler	Kızıldeli
20.	Yunanistan	Dimetoka	Emir Ören	Kızıldeli
21.	Yunanistan	Dimetoka	Encek Köy	Kızıldeli
22.	Yunanistan	Dimetoka	Filli Malle (Deserted)	Kızıldeli
23.	Yunanistan	Dimetoka	Hacı Ali Köy	Kızıldeli
24.	Yunanistan	Dimetoka	Hacı Bağlı	Kızıldeli
25.	Yunanistan	Dimetoka	Hasan Mahalle	Kızıldeli
26.	Yunanistan	Dimetoka	Hebil	Kızıldeli
27.	Yunanistan	Dimetoka	Horan Korusu	Kızıldeli
28.	Yunanistan	Dimetoka	İmanlar	Kızıldeli
29.	Yunanistan	Dimetoka	Kanberler	Kızıldeli
30.	Yunanistan	Dimetoka	Kavak Mahalle	Kızıldeli
31.	Yunanistan	Dimetoka	Kayacık (Kiryaki)	Kızıldeli
32.	Yunanistan	Dimetoka	Kervan Çayır (Sidiro)	Kızıldeli
33.	Yunanistan	Dimetoka	Kirezli	Kızıldeli
34.	Yunanistan	Dimetoka	Köse Köy	Kızıldeli
35.	Yunanistan	Dimetoka	Köseler	Kızıldeli
36.	Yunanistan	Dimetoka	Kuş Pınarı	Kızıldeli
37.	Yunanistan	Dimetoka	Küçük Derbent	Kızıldeli
38.	Yunanistan	Dimetoka	Kütüklü	Kızıldeli
39.	Yunanistan	Dimetoka	Maskarlar	Kızıldeli
40.	Yunanistan	Dimetoka	Mesimler	Kızıldeli
41.	Yunanistan	Dimetoka	Musacık	Kızıldeli
42.	Yunanistan	Dimetoka	Ömerler	Kızıldeli
43.	Yunanistan	Dimetoka	Pir Pınarları	Kızıldeli
44.	Yunanistan	Dimetoka	Ruşenler (Or Urşanlı)	Kızıldeli
45.	Yunanistan	Dimetoka	Salıncak	Kızıldeli
46.	Yunanistan	Dimetoka	Sarp Dere	Kızıldeli
47.	Yunanistan	Dimetoka	Seçek Sırtı	Kızıldeli
48.	Yunanistan	Dimetoka	Semer Burun (Deserted)	Kızıldeli
49.	Yunanistan	Dimetoka	Sucahla	Kızıldeli
50.	Yunanistan	Dimetoka	Terzi Mahalle	Kızıldeli
51.	Yunanistan	Dimetoka	Yazılı Taş	Kızıldeli
52.	Yunanistan	Dimetoka	Yılanlı	Kızıldeli
53.	Yunanistan	Dimetoka	Yukarı Yörükler	Kızıldeli
54.	Yunanistan	Dimetoka	Yukarı Kamberler	Kızıldeli